

УДК 658.5

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**<http://orcid.org/0000-0002-2954-5405>

**Маматова Лейла Шаміліївна**, к. е. н., старший викладач кафедри економіки підприємств, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: [leilamamatova@gmail.com](mailto:leilamamatova@gmail.com)

**Корнюк Вікторія Віталіївна**, студентка 6-го курсу, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

**Mamatova Leila**, Ph. D., senior lecturer of the Department Economics of Enterprises, State Higher Educational Establishment «PRIAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY», Mariupol, e-mail: [leilamamatova@gmail.com](mailto:leilamamatova@gmail.com)

**Korniuk Viktoria**, 6th year student, State higher educational institution “Priazov State Technical University”, Mariupol, e-mail: [brf3925@gmail.com](mailto:brf3925@gmail.com)

*L. Mamatova, V. Kornyuk. Theoretical aspects of assessment of the economic potential of the enterprise.*

*The article deals with the theoretical aspects of assessing the economic potential of an enterprise, and the essence of existing methodological approaches to its evaluation. The principles, concepts and methods of economic potential assessment are investigated. It is determined that an economic entity's economic potential is characterized by determining the amount of available resources available to the enterprise and the economic impact of their use. The essence of enterprise capital and the role of optimal structure are considered. It is proved that one of the main problems of estimating the potential of the enterprise is the difference between the real and the book value of the capital of the enterprise. As a result of the research, it is stated that the assessment of economic potential requires determination according to the factors of the methodological basis, which will allow to determine quantitative and qualitative aspects of formation and utilization of enterprise potential.*

**Маматова Л. Ш., Корнюк В. В. Теоретичні аспекти оцінки економічного потенціалу підприємства.**

*У статті розглянуто теоретичні аспекти оцінки економічного потенціалу підприємства та сутність існуючих методичних підходів до його оцінки. Досліджено принципи, концепції та методи оцінки економічного потенціалу. Визначено, що оцінка економічного потенціалу суб'єкта господарювання характеризується визначенням величини наявних ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, та врахованого економічного ефекту від їх використання. Розглянуто сутність капіталу підприємства, роль оптимальної структури. Доведено, що одна з основних проблем оцінки потенціалу підприємства постає в різниці реальної та балансової вартості капіталу підприємства. В результаті дослідження зазначено, що оцінка економічного потенціалу вимагає визначення відповідно до чинників методологічної основи, яка дозволить визначити кількісні та якісні аспекти формування та використання потенціалу підприємства.*

**Маматова Л. Ш., Корнюк В. В. Теоретические аспекты оценки экономического потенциала предприятия.**

*В статье рассмотрены теоретические аспекты оценки экономического потенциала предприятия и сущность существующих методических подходов к его оценке. Исследованы принципы, концепции и методы оценки экономического потенциала. Определено, что оценка экономического потенциала субъекта хозяйствования характеризуется определением величины имеющихся ресурсов, которые есть в распоряжении предприятия, и учтенного экономического эффекта от их использования. Рассмотрены сущность капитала предприятия, роль оптимальной структуры. Доказано, что одна из основных проблем оценки потенциала предприятия возникает в разнице реальной и балансовой стоимости капитала предприятия. В результате исследования указано, что оценка экономического потенциала требует определения в соответствии с факторами методологической основы, которая позволит определить количественные и качественные аспекты формирования и использования потенциала предприятия.*

**Постановка проблеми.** В сучасних умовах зростає проблема вивчення та оцінки економічного потенціалу окремого підприємства. На практиці наявність всіх процесів на

макрорівнях, мікрорівнях має циклічний характер, що створює передумови виникнення змін у системі функціонування процесів на самому підприємстві. Середовище функціонування підприємства під впливом розвитку вимагає швидкої реакції на виникаючі зміни та максимально швидке адаптування до них. Економічний потенціал підприємства представляє інтегровану синергетичну сукупність ресурсів та можливостей підприємства, та формує основу для вирішення стратегічних завдань як результат ефективної та результативної діяльності суб'єкта господарювання. Саме тому, актуальності набувають питання якісної та кількісної оцінки потенціалу підприємства.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Серед наукових публікацій, які включали дослідження економічного потенціалу регіону, треба відзначити праці Балацького О. Ф., Кислого В. М., у яких дана економічна характеристика економічного потенціалу регіону. Також заслуговує на увагу праця Лапіна Є. В., який виділяє типологію принципів, концепцій та методів аналізу економічного потенціалу підприємства.[1] Питаннями управління потенціалом підприємством у своїй праці займалися вчені-економісти Должанський І. З., Загорна Т. О., Удалих О. О. Удосконалення економічного механізму формування економічного потенціалу підприємства у своїй праці займалася Краснокутська Н. С. [2].

**Мета статті** полягає в визначенні існуючих підходів до оцінки економічного потенціалу підприємства та методика їх дослідження.

**Результати дослідження.** Економічний потенціал необхідно розглядати як один з найважливіших показників конкурентоспроможності сучасного підприємства, оскільки успіх в конкурентній боротьбі багато в чому визначається наявністю і використанням наявного у підприємства економічного потенціалу.

На основі проведеного дослідження, необхідно виділити характерні риси потенціалу підприємства як економічної системи [7]:

- комплексне вивчення існуючих проблем, пов'язаних з технічними, економічними, соціальними, психологічними, управлінськими аспектами, як синергетичної єдності;
- ускладненість розв'язання проблем та визначення об'єктів оцінки та впливу;
- зростаюча кількість зв'язків між об'єктами оцінки та об'єктами впливу;
- наявність динамічної середовища функціонування;
- можливий дефіцит ресурсів;
- зростання значення стандартизації та автоматизації виробничого та управлінського потенціалів.

Методичні підходи до оцінки потенціалу підприємства можуть мати подальший розвиток, але щодо традиційного визначення в економічній теорії їх сукупність визначається трьома підходами: [6]

- *витратний метод (майновий)* визначення вартості об'єкта як загальної суми витрат на створення та використання потенціалу підприємства, застосовуються методи чистих активів та ліквідаційної вартості;

- *порівняльний метод (ринковий)* визначення вартості об'єкта у відповідності до зіставлення з аналогами-підприємствами, які вже підлягали оцінці у відповідності ринкових умов, з використанням методів ринку капіталів, угоди та галузевих коефіцієнтів;

- *дохідний метод (результатний)* визначення вартості об'єкта на основі величини чистого дисконтованого потоку та капіталізації прибуткових результатів його використання.

Таким чином, Лапін Є. В. у своїй роботі вказує на те, що аналіз потенціалу суб'єкта господарювання є цілеспрямованим процесом визначення вартості об'єкта з урахуванням потенційного доходу в грошовому еквіваленті за певний проміжок часу в певних умовах конкурентного ринкового середовища. Саме тому він виокремив відповідно до методів оцінки принципи та концепції оцінки економічного потенціалу підприємства, представлені в таблиці 1 [1].

Таблиця 1

Концепція, принципи, та методи оцінки економічного потенціалу [1]

Принципи оцінки економічного потенціалу	Концепції оцінки економічного потенціалу промислового підприємства (у залежності від базового критерію оцінки)				
– системності; – узгодженості; – варіантності; – оптимальності; – комплексності; – адекватності; – ефективності	Ресурсна	Порівняльна	Результатна		
	визначення економічного потенціалу підприємства виходячи з суми витрат на його формування та використання	визначення економічного потенціалу підприємства на базі порівняння з аналогами	визначення економічного потенціалу підприємства за розміром чистого потоку економічних результатів від його використання		
Групи методів оцінки економічного потенціалу промислового підприємства					
Методи непрямой оцінки			Методи прямої оцінки		
непряма оцінка економічного потенціалу підприємства проводиться з використанням фактичних значень показників, які характеризують результати його роботи			пряма оцінка економічного потенціалу підприємства – це оцінка можливостей підприємства в майбутньому		
Методи оцінки економічного потенціалу промислового підприємства та його складових					
експертний	бальний	рейтинговий порівняльний аналіз	метод аналогій	факторний аналіз	методи математичного програмування

Усі існуючі методики оцінки економічного потенціалу підприємства мають свої позитивні та негативні сторони, що відповідним чином впливають на якість кінцевого результату. Однак, жодна з них не враховує циклічність розвитку підприємства, що на наш погляд є досить важливим аспектом у процесі оцінювання. Економічний потенціал суб'єкта господарювання є складною, динамічною, інтегрованою, взаємопов'язаною та синергетичною сукупністю усіх наявних та прогнозованих ресурсів й можливостей для досягнення тактичного та стратегічного розвитку відповідно до стадій життєвого циклу.

Оцінка економічного потенціалу суб'єкта господарювання характеризується визначенням величини наявних економічних ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, та врахованого економічного ефекту від їх використання. Оцінка економічного потенціалу підприємства проводиться в натуральному та вартісному виді. Оцінка економічного потенціалу підприємства в натуральному виді визначає кількість економічних ресурсів, якими володіють підприємства, та кількість продукції, робіт та послуг, які можуть бути виготовлені (надані) підприємствами при повному та ефективному використанні розглянутих ресурсів. В даному випадку для оцінки потенціалу підприємства використовують натуральні вимірники. У вартісному виді оцінка економічного потенціалу підприємства визначає вартість активів підприємства та величини економічних вигод, які можуть бути отримані в майбутньому періоді, з використанням вартісних показників і вимірників [5].

Яремко І. Й. визначив, що враховуючи реальні умови ринкової економіки та вимоги створення підприємством конкурентоспроможного потенціалу недостатнім є використання фінансової звітності для оцінки вартісних показників динаміки потенціалу та структури капіталу підприємства. Також, аргументував теоретичну та емпіричну бази регламентації, стандартизації нефінансових показників підприємства, що формує передумови розробки фундаментального напрямку наукових досліджень в узгодженні основ вартісно-фінансової концепції. Зазначені недоліки та переваги формують передумови формування та удосконалення системи оцінки ефективності використання економічного потенціалу

підприємства у «посткризовій економіці» [9].

Вартісна оцінка економічного потенціалу - аналіз за показниками сукупності одержуваних доходів на підприємстві від використання власних активів відповідно до напрямків виробничо-фінансової діяльності. Вартісній оцінці підлягають види активів підприємства, які формують економічний потенціал та впливають на виробничий потенціал суб'єкта господарювання, а саме: наявність капітальних інвестицій, нематеріальних активів, виробничих запасів, основних засобів, незавершеного виробництва, довгострокових фінансових інвестицій, людського капіталу. Саме тому, величина новоствореної вартості та її складові елементи виступають критерієм вартісної аналізу потенціалу підприємства [1].

Визначення економічної оцінки потенціалу підприємства формується від складу та якості доходів і надходжень грошових коштів, які складаються з прибутку від операційної діяльності, амортизаційних відрахувань, з вартості нематеріальних активів та вартості основних засобів підприємства, з доходів від людського капіталу, з урахуванням відрахувань на соціальні потреби [1].

Сутність економічного потенціалу підприємства у вартісному виді може бути наступна:[1]

а) це сукупність доходів суб'єкта господарювання, отриманих протягом строку корисного використання відповідних видів ресурсів з урахуванням чинника часу, за допомогою методу дисконтування прогнозованих відповідно років розрахункового періоду доходів, що є результатом реалізації економічного потенціалу;

б) це середньорічна величина аналізу економічного потенціалу підприємства, диференційованого за окремими його елементами.

Для повноцінного застосування у практичній площині вартісних критеріїв оцінки ефективності використання економічного потенціалу вітчизняними підприємствами необхідно враховувати фінансові результати вже завершеної діяльності та нефінансові чинники визначення капіталізації та інвестиційної вартості підприємства. Для певного виду підприємства перелік нефінансових чинників виявляється в умовах функціонування та є характеристикою ефективності критеріїв створеної вартості капіталу. [9]

Наявність оптимально сформованої структури капіталу підприємства впливає на загальний стан, методи та чинники формування економічного потенціалу підприємства. Від формування оптимальності структури капіталу залежить конкурентоспроможність підприємства, функціонування, забезпечення та необхідність розвитку матеріально-технічного, структурно-функціонального, соціально-трудоного, фінансового напрямку діяльності підприємства, що обумовлює вивчення ефективності та доцільності використання його фінансового потенціалу [8].

Проблемою оцінки фінансового потенціалу суб'єкта господарювання стає різниця реальної та балансової вартості фінансового капіталу. Для власника та інвестора головним є можливість отримання прибутку, загальна фінансова вартість капіталу вже не є важливою. Це не завжди є правильним рішенням, так як фінансовий капітал відповідний за процес реального формування організаційних підприємницьких структур, та формує механізм фінансування діяльності самого підприємства, та не визначається суспільно-економічними формаціями [8].

Узагальнюючи дослідження фінансового капіталу, виокремимо його економічні особливості [8]:

- 1) економічна сутність забезпечення й розвитку підприємства, держави, суспільства;
- 2) забезпеченість, можливість розподілу, використання, відтворення ресурсів як основи у визначенні ефективності формування та розподілу власних та позикових ресурсів;
- 3) оборотність коштів, для забезпечення формування основних та обігових ресурсів та руху факторів виробництва підприємства;
- 4) постійність капіталізації ресурсів та можливість максимізації прибутку;
- 5) ринкова вартість, що впливає на кредитоспроможність, структуру власного



капіталу та інвестиційну привабливість.

Процес фінансування на підприємстві є динамічним, саме це формує нестабільну раціональну структуру капіталу та впливає на узагальнення системи чинників, які змінять переваги підприємств для вибору відповідних джерел структуризації капіталу та сформує власну процедуру раціональної структуризації (рис.1.) [8]:

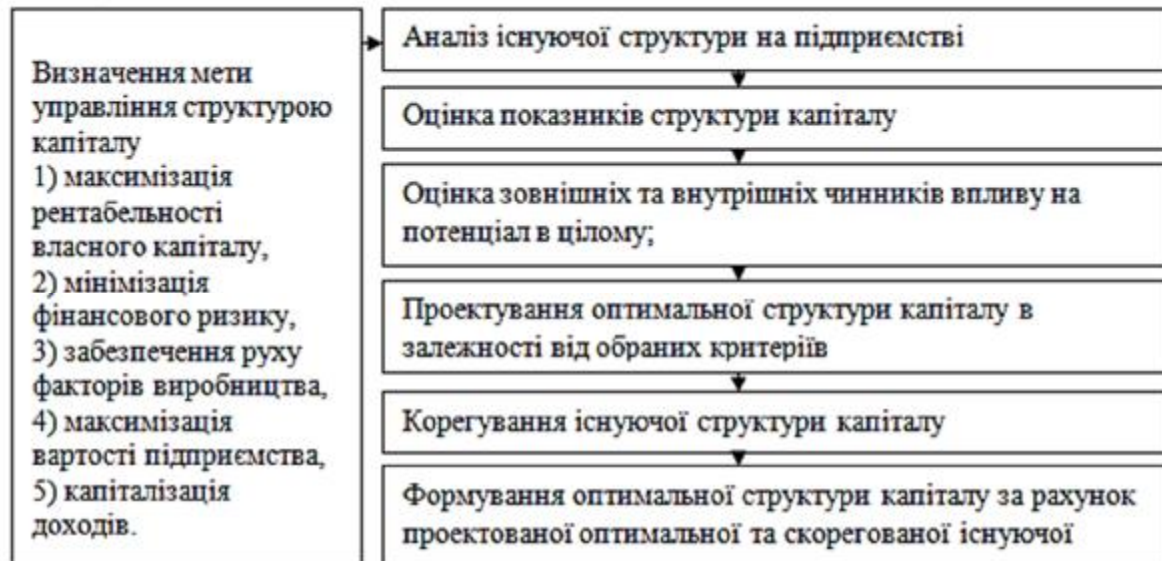


Рис. 1. Процедура раціональної структуризації капіталу [8]

Величина економічного потенціалу суб'єкта господарювання як сукупність характеристик матеріальних умов відновлення продукції та можливостей підвищення якості є основою системи прогнозування можливих обсягів виробництва підприємства. Саме виробничий потенціал підприємства формує вимоги до виявлення витрат у виробничих ресурсах, які є пріоритетом оптимізації галузевих темпів та пропорцій розвитку, визначення напрямків інвестиційної діяльності. [3]

Вважається, що вартість елементів потенціалу є уніфікованим і універсальним показником загального економічного потенціалу підприємства. Можливість порівняння в грошовій оцінці в часі і просторі показників економічного потенціалу дозволяє визначити динаміку та структуру елементів потенціалу підприємства, структуру територіальних групвань, диференціацію, а також ефективність використання кожного з них. Таким чином, визначення величини економічного потенціалу представляє суму вартісних характеристик його наявних елементів, та дає можливість характеризувати якісну величину загального економічного потенціалу підприємства, пов'язаного з вартісною оцінкою складових елементів [4].

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Узагальненим висновком є те, що існуючі наукові дослідження теоретичних аспектів оцінки економічного потенціалу підприємства не мають єдиного підходу до визначення та самої оцінки. Визначено, що реальна оцінка відповідності до ринкової системи має включати не тільки фінансові показники, а й перелік нефінансових чинників, виявлених в умовах функціонування та стати критерієм ефективності створеної вартості капіталу. Різниця в ролі реальної та балансової вартості фінансового потенціалу формує проблему оцінки фінансового капіталу підприємства. Визначено, що високі показники діяльності підприємства залежать від підвищення ефективності використання всіх наявних елементів потенціалу як синергетичної сукупності результативного фактору.

*Список використаних джерел:*

1. Ланін С. В. Економічний потенціал підприємства: монографія / С. В. Ланін та ін. - М.: ВТД «Університетська книга», 2002. - 310 с.

2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник / Краснокутська Н. С. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 364 с.
3. Савченко М. В. Управління економічним потенціалом промислових підприємств: дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Марина Василівна Савченко. - Х., 2004. - 220 с.
4. Пантелєєв М.С., Коломієць Г.В. «Оцінка організаційного потенціалу підприємства». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1988/3/Panteljejev%20M.S.,%20Kolomijec%20G.V..pdf>
5. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. - К.: КНЕУ, 2005. - 528 с.
6. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. / Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. - К.: КНЕУ, 2004. - 316 с.
7. Потенціал підприємства як інтегрована економічна система. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scicenter.online/ekonomika-predpriyatiya-scicenter/potentsial-pidpriemstva-yak-integrovana-125235.html>
8. Маматова Л. Ш. Оптимізація структури капіталу та її вплив на потенціал підприємства / Л. Ш. Маматова Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: 36. наук. праць. – Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2017 – 34. – С. 299-305.
9. Яремко І. Й. Показники та критерії в системі вартісно-орієнтованої концепції менеджменту / І. Й. Яремко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2015. - № 835. - С. 123-130. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM\\_2015\\_835\\_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2015_835_19)

#### References:

1. Lapin E. V. (2002), "Economic potential of the enterprise", ["*Ekonomichnyj potencial pidpryjemstva*"], monograph, E. V. Lapin et all. –М., University Book Book, 310 p.
2. Krasnokutskaya N. S. (2005), "Potential of the enterprise: formation and evaluation", ["*Potencial pidpryjemstva: formirovaniye ta ocinka*"], educ. manual, Krasnokutskaya N.S., Kiev, Center for Educational Literature, 364 p.
3. Savchenko M. V. (2004), "Management of economic potential of industrial enterprises", ["*Upravlinnja ekonomichnym potencialom promyslovyh pidpryjemstv*"], dis. Cand. econom. Sciences: 08.06.01, M. V. Savchenko, H., 220 p.
4. Panteleev M. S., Kolomiets G. V. "Assessment of organizational potential of the enterprise", ["*Ocinka organizacijnogo potencialu pidpryjemstva*"], [electronic resource], available at: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1988/3/Panteljejev%20M.S.,%20Kolomijec%20G.V..pdf>
5. "Economics of the enterprise", ["*Ekonomika pidpryjemstva*"], textbook, total. ed. S.F. Pokropyvnoho, K., 2005, 528 p.
6. Fedonin O. S. (2004), "Enterprise Potential: Formation and Assessment", ["*Potencial pidpryjemstva: formirovaniye ta ocinka*"], educ. manual., Fedonin O. S., Repina I. M., Oleksiuk O. I., K., KNEU, 316 p.
7. "Enterprise potential as an integrated economic system", ["*Potencial pidpryjemstva jak integrovana ekonomichna sistema*"],. [electronic resource], available at: <https://scicenter.online/ekonomika-predpriyatiya-scicenter/potentsial-pidpriemstva-yak-integrrovana-125235.html>
8. Matatova L. (2017), "Optimization of capital structure and its influence on the enterprise potential", ["*Optyimizacija struktury kapitalu ta i'i vplyv na potencial pidpryjemstva*"], Bulletin of the Priazovskyi State Technical University, Series: Economic Sciences: Coll. Sciences., Mariupol: State Technical University " Priazovskyi State Technical University ", 34, pp. 299-305.
9. Yaremko I. I. (2015), "Indicators and criteria in the system of value-oriented management concept", ["*Pokaznyky ta kryterii' v systemi vartisno-orijentovanoi' koncepcii' menedzhmentu*"], I.I. Yaremko, Bulletin of the National university "Lviv Polytechnic". Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of development and development problems, No. 835, pp. 123-130, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM\\_2015\\_835\\_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2015_835_19)

**Keywords:** economic potential; assessment of economic potential; methodological approaches; principles of assessment; assessment methods; capital; resources; optimality.

**Ключові слова:** економічний потенціал; оцінка економічного потенціалу; методичні підходи; принципи оцінки; методи оцінки; капітал; ресурси; оптимальність.

**Ключевые слова:** экономический потенциал; оценка экономического потенциала; методические подходы; принципы оценки; методы оценки; капитал; ресурсы; оптимальность.

**Рецензент:** Меліхов А. А., завідувач кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент

**Перевірено на плагіат системою:**

<https://corp.eu.unicheck.com/similarity/report/50197650660844459509aeff1e9b2423>